

Slåttemyra, en nesten skjult perle i Maridalen?

Jeg må starte med en liten bekjennelse: jeg er minst like interessert i ville planter som hageplanter, og ser ikke noe motsetningsforhold mellom disse. Alt vi dyrker i hagen har jo sitt opphav ett eller annet sted i naturen, mange av dem langt fra Norge. Det er både interessant og nyttig å se planter i sitt naturlige habitat, og selv om de som regel ikke er like store og prangende som sine mer foredlede slektninger i hagen, kan de være like vakre. Selv er jeg glad i å gå tett inn på plantene med mitt kamera for å se på detaljene, da kan en liten blomst være like spennende som en stor.

For mange år siden (lenge før covid-19) var jeg på et møte om beredskapsplaner i tilfelle av utbrudd av dyresykdommer som kan være farlige for mennesker. Tilfeldigvis kom jeg etter møtet i prat med et par leger fra Helsedirektoratet, og da de hørte at jeg var interessert i orkidéer, lurte de på om jeg kjente til Slåttemyra. Det gjorde jeg ikke, men det tok meg ikke lang tid å finne stedet på kartet, og også mange opplysninger om vegetasjonen der, særlig om de mange orkidéartene på hjemmesiden til Maridalens venner. Her finnes detaljert beskrivelse av orkidéartene under et eget punkt om Slåttemyra. En som har vært viktig for bestemmelse av de mange orkidéene her, var botanikeren Finn Wischmann (mannen til Elin

Conradi, som mange blomstervenner kjenner til). Han var med på å skrive en rapport om verneverdige myrer i Oslo, Asker og Bærum, som la grunnlaget for reservatplanene i regionen.

Rundt 50 % av rødlisteartene (dvs. truede arter) er knyttet til gammel kulturmark, som slåttemark. Slåttemarksområdene er blant de mest sjeldne og mest artsrike naturtypene i landet vårt, men de er avhengig av regelmessig slått. Om denne pleien på tradisjonelt vis opphører, fører det blant annet til gjengroing og mange av de sjeldne, kalkkrevende plantene som vokser her, klarer seg ikke i kampen mot de mindre

sarte plantene. Inntil begynnelsen av 1950-årene var Slåttemyra brukt til slått og også som husdyrbeite, men etter krigen tok all slått slutt.

I 1970 kom det første forslaget om verning av Slåttemyra og i 1981 ble området fredet som naturreservat. I 1997 begynte arbeidet med å restaurere gjengrodd slåttemark ved hjelp av slått og raking i henhold til skjøtelsesplaner som var utarbeidet for område. Dette arbeidet har hele tiden vært ledet av Tor Øystein Olsen, som fortsatt er aktiv her og han er også leder av Maridalens venner.

Mitt første besøk på Slåttemyra var en flott dag midt i juni for nesten 12 år siden; jeg falt med en gang for det vakre landskapet, som var delvis åpent myrlende og bjørkeskog, med lyngkledde rabber mellom de større myrområdene, omgitt av tett granskog, og nå og da et tog på vei til Gjøvik i utkanten. Siden det første besøket er dette blitt mitt favorittsted i Marka.

Blomstringen var rik og variert, og endelig fikk jeg se ville orkidéer i Norge. Vi var nok litt for tidlig ute, mye var enda i knopp, men da jeg var inne på hjemmesiden til Maridalens Venner for å få hjelp med bestemmelse av de orkidéene jeg hadde fotografert, fikk jeg se at skulle være et orkidétreff en og en halv uke senere på Slåttemyra, og der deltok vi.

Vi var ikke alene, det hadde møtt opp ganske mange både fra Nittedalsiden og fra Maridalen, det ble kokt kaffe og vi fikk musikalske innslag med bl. annet Prøysenviser sunget og spilt av lokale krefter, stedet har dessuten sin egen orkidésang. Høydepunktet for meg var vandringen i myra med guiden, Tor Øystein Olsen, som viste oss de forskjellige orkidéartene som var i blomst og satte navn på dem.

I alt er det 13 forskjellige arter, underarter og hybrider av orkidéer her. *Dactylorhiza*, marihåndslekten er den mest tallrike, med fire arter og tre hybrider, om en skal holde seg til den inndelingen som er beskrevet av Finn Wischmann og brukt i omtalen på siden til Slåttemyra.

Særlig flekkmarihånd og skogmarihånd voldt mye besvær, etter en lengre diskusjon på nettsiden 'Spør en biolog', der jeg ba om hjelp til å bestemme noen av orkidéene. I Norge har disse to i de senere årene blitt ansett som underarter av *D. maculata*, bleikmarihånd, i henhold til Artsdatabanken, Store Norske leksikon o.a.; et navn som for øvrig er lite brukt. Nyere undersøkelser fra England (Richard M. Bateman: Kew Bulletin vol. 76, pages 675–704. 2021) hevdes det at skogmarihånd er en egen art (*D. fuchsii*), og at påstander fra Skandinavia om at det er så glidende overganger mellom disse to artene at de må puttes i samme bås (*D. maculata*), ikke er holdbare. Jeg valgte derfor å holde meg til de vitenskapelige navnene som The World Flora Online bruker, med de som benyttes av Artsdatabanken i parentes.

Det er ikke så enkelt å skjelne mellom disse to artene bare på utseende, viktigste kjennetegn er leppeformen - tydelig tredelt (skogmarihånd), vs. rund med liten midtflik (flekkmarihand), men mange av plantene vil ikke passe inn i skjemaet.

Alle artene i marihåndslekten blomstrer i siste halvdel av juni her. Tor Øystein Olsen har hjulpet meg med å sette rett navn på orkidéene vist her, i den grad det har vært mulig ut ifra bildene, og 'Spør en Biolog' var særlig til god hjelp med artene smalmarihånd og engmarihånd.

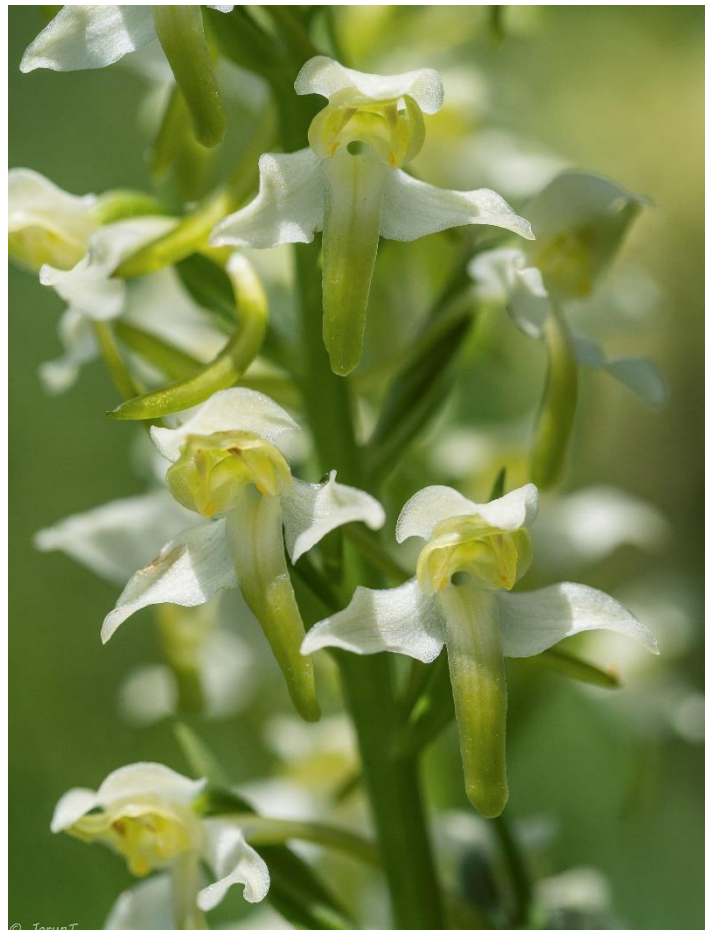
1. Uansett årstid er Slåttemyra vakker
2. Herlig blomstereng, med bl.a. ballblom (*Trollius europaeus*) og skogstorkenebb (*Geranium sylvaticum*)
3. På den årlige orkidédagen er det alltid godt fram møte
4. Ut i myra!
5. Slåttemyra må pleies, ut på sommeren blir den blir slått og raket for hånd

Smalmarihånd (*Dactylorhiza majalis* subsp. *sphagnicola*) har purpurfargede blomster. Den er ikke vanlig her sør i landet og har nå status som sårbar på Norsk rødliste for arter 2021. Den ble tidligere kalt *D. traunsteineri*, som nå bare antas å høre hjemme lengre sør i Europa. Den er lett å forveksle med engmarihånd, men den har blomster med bredere leppe, som er tydelig tredelt, med store, runde sidefliker.

Engmarihånd (*Dactylorhiza incarnata*), blomstrer litt tidligere enn smalmarihånd, den er også sjelden, og har lange, smale blad uten flekker. Leppen er ikke tredelt som hos smalmarihånd, men har en påsatt liten tupp på midten av leppe, som en liten tunge, hele blomsten virker mindre.

6. Smalmarihånd (*Dactylorhiza majalis* subsp. *sphagnicola*)
7. Engmarihånd (*Dactylorhiza incarnata*)
8. 'Fløyelsmarihånd', en lokal betegnelse på en variant av skogmarihånd
9. Skogmarihånd, *Dactylorhiza fuchsii* (*D. maculata* ssp. *fuchsii*) har vanligvis flere og større blomster. Leppen er tydelig tredelt og den midterste fliken like bred som sideflikene og oftest lengre.
10. Skogmarihånd på nært hold

11. Flekkmarihånd, *Dactylorhiza maculata* (*D. maculata* ssp. *maculata*), har ofte flekkede blad, men ikke alltid. Leppen er ikke så tydelig tredelt og den midterste fliken er mindre.
12. Flekkmarihånd og skogmarihånd er promiskuøse og krysser seg fram og tilbake. Det er vanskelig å si med sikkerhet om disse er den éne eller den andre arten
13. Flekkmarihånd eller hybrid
14. Begge de to artene av slekten tveblad burde være relativt enkle å bestemme; de har to motsatte, eggformede blad midt på stengelen. Tidligere ble slekten kalt *Listera*, men i dag anses de å tilhøre fuglereirslekten, *Neottia*. Den største forskjellen på

- disse er størrelsen, småtveblad (*Neottia cordata*) er ganske uanselig, 10 cm høy, mens stortveblad (*Neottia ovata*), som er vist her, kan bli 40 cm lang. Begge blomstrer i juni.
15. Grov nattfiol (*Platanthera chlorantha*) vokser langs Slåttemyrbekken i sør. Denne arten av nattfiol har mer begrenset utbredelse i Norge enn den andre arten av nattfiol (*Platanthera bifolia*), men er vanlig i store deler av Europa til Kaukasus og Russland i øst. Bildet her er tatt i Armenia, men arten er den samme. Den blomstrer i juni-juli, og den dufter særlig sterkt om kvelden og natten.

I tillegg til de artene som er vist på bildene her, fins det i alle falle tre hybrider til som er beskrevet på Slåttemyra: Flekkmarihånd x smalmarihånd ligner på smalmarihånd, men har flekkede blad. Skogmarihånd x smalmarihånd og engmarihånd x smalmarihånd ligner også på begge opphav. Myggblom (*Hammarbya paludosa*) er så liten at den kan være vanskelig å se og den er dessuten sjelden, den blomstrer i juli. Den har jeg heller ikke sett og har derfor heller ikke noe bilde av den. Myrflangre, *Epipactis palustris*, blomstrer senere, i slutten av juli – august, den er sterkt truet og fredet, og jeg har ikke sett den i Norge.

Orkidédagen på Slåttemyra holdes hvert år siste søndag i juni. Så i år, 2022, blir det orkidétreff for alle som har lyst på en opplevelse 26. juni kl. 12, ifølge Tor Øystein Olsen.

Det er ikke vanskelig å komme hit, det ligger midtveis mellom Maridalen og Nittedal. Det greieste er å ta toget til Movatn (uttales Movann) stasjon, derfra er det en lett spasertur på ca 2 km, på den gamle grusveien til Hakadal. Hvis du vil ha nærmere beskrivelse av turen fra Movatn stasjon, finner du dette og kart på hjemmesiden til Magne Lindholm, (<https://www.lindholm.no/natur/turforslag/slattmyra/>), det går fint å sykle nesten helt fram også. Det er noen parkeringsplasser på Movatn stasjon, men lørdag og søndag kan det være vanskelig å finne ledig plass.

Bare en liten advarsel, du trenger vanntett skotøy om du vil beundre orkideene på nært hold, de vokser i myra!

16. Litt ut på sommeren er det også mange sommerfuglarter å se, som dagpåfugløyve (*Aglais io*), her på en blåknapp (*Succisa pratensis*)